

Upprop! Hjälp oss få koll på fältgentianans varieteter

Räkna ledstycken och notera blomningstid hos dina lokaler med fältgentianor. Rapportera resultatet i Artportalen och bidra till vår kunskap om de artrika gräsmarkernas flaggskepp.

SEBASTIAN SUNDBERG, EBBE ZACHRISSON OCH TOMMY LENNARTSSON

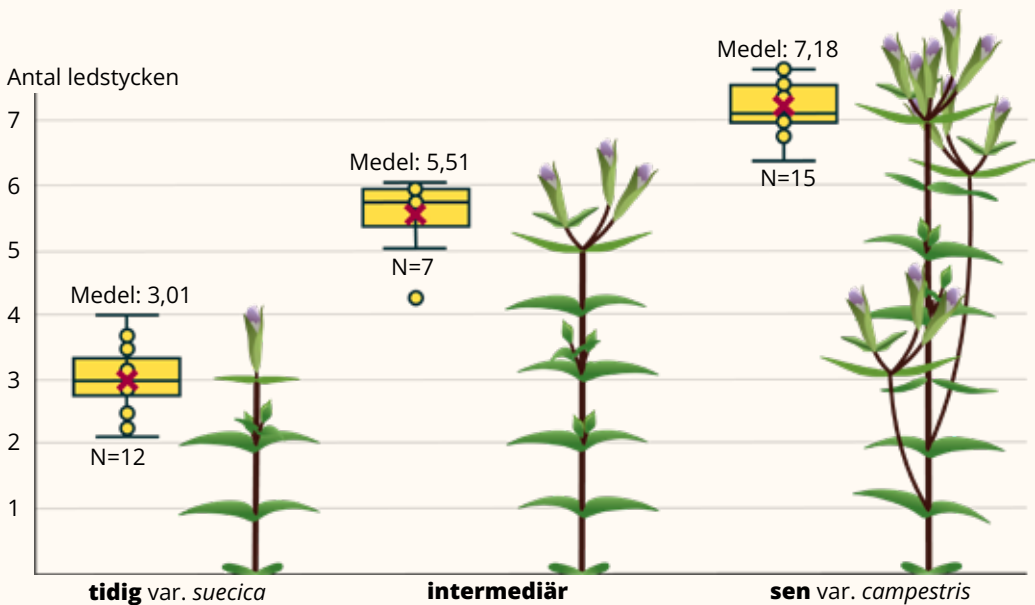
Obestämda eller intermediära populationer utgör närmare 40 procent av samtliga flora-växtarlokaler av fältgentiana *Gentianella campestris* subsp. *campestris*. Dessa utgör särskilt höga andelar i norra halvan av det svenska utbredningsområdet. Den svåraste gränsdragningen verkar vara gentemot den sena fältgentianan.

Gentianellor skiljer sig från de flesta andra blomväxter med flera blommor per stjälk genom att toppblomman oftast slår ut först. När väl toppblomman är anlagd så upphör bildningen av ytterligare stamsegment. Blomningstiden och antalet stamsegment är genetiskt betingade hos fältgentiana (Lennartsson 1997). Tidig fältgentiana var. *suecica* har få medan sen fältgentiana var. *campestris* har flera stamsegment. Däremellan förekommer intermediära plantor och populationer, både vad gäller blomningstid och antalet stamsegment. I Jämtland finns även intermediära plantor mellan sätergentiana och både tidig som sen fältgentiana. Blomningstiden, antalet segment, längden hos segmenten och grenigheten är inga fixerade företeelser utan är stadier i ett kontinuum som bidragit till fältgentianans framgång. De selekteras

fram under många generationer som en anpassning till förhållandena på en växtplats, inte minst tidpunkten och typen av skötsel, där (sen/traditionell) slåtter verkar stimulera en utveckling mot tidig fältgentiana och sätergentiana (den senare endast i kyligare klimat). En parallell är olika slåtteranpassade varieteter av ögontröster (se exv. Svensson & Carlsson 2005).

Ebbe Zachrisson med flera har följt upp ett större antal populationer i Uppland genom att bland annat räkna antalet stamsegment. Där framgår att typiska populationer av tidig fältgentiana har 2–4, ofta längre, stamsegment och blommor från mitten av juni till början eller mitten av juli medan sen fältgentiana har 6–8, ofta kortare, segment och blommor från (slutet av juli-) mitten av augusti till september. Däremellan finns populationer som har 4–6 stamsegment och har en intermediär

Digitala supplement: Tabell S1 och figur S1 finns i den digitala varsonen av tidskriften som du når med inloggning på svenskbotanik.se

Lådagram över genomsnittligt antal stamsegment på 34 lokaler av fältgentiana i Uppland baserat på räkning av totalt 1150 plantor (2–177 per lokal). Strecket i varje låda anger medianen, krysset medelvärde, själva lådan omfattar hälften av lokalerna, felstaplarna beräknade min- och maxvärdena medan ringarna visar enskilda inklusive avvikande värden. Illustrationen visar genomsnittliga antalet stamsegment för de olika varianterna av fältgentiana i Uppland (medan stamsegmenten vanligen är längre hos tidig än hos sen).

blomningstid från (början-)mitten av juli till mitten av augusti. Ebbe har dock inte i detalj följt blomningstiden och testat hur den korrelerar med antalet stamsegment.

De intermediära varianterna ställer till vissa problem då endast tidig och sen fältgentiana är formellt beskrivna och namngivna. Ett alternativ är att föra de intermediära till endera varieteten baserat på något eller några tröskelvärden, ett annat att formellt beskriva eller åtminstone hantera dem som ett separat taxon (förslagsvis var. *intermedia*). Det finns exempel på populationer av fältgentiana som innehåller flera olika former och kombinationer mellan dem (Lennartsson 2015, Bilaga 3), vilket även är fallet på några av de uppländska lokalerna i "Ebbes" material. Problemet kan synas vara akademiskt men blomningstiden har praktisk betydelse för när populationerna bör

följas upp, hur skötseln bör utformas för att gynna den lokala populationen och vid translokationer till gamla eller nya lokaler. Dessutom kan det hjälpa oss att få bättre ordning på varieteterna i floraväxeriet och för uppföljning av om trenderna skiljer sig mellan olika ekotyper.

Hur ser det ut på dina lokaler i andra delar av landet? Hur många ledstycken har fältgentianorna och ungefär när blommar de? Den som känner sig manad får gärna följa blomningen i någon eller några populationer genom att både räkna ledstycken och registrera när den första blomman slår ut på några tiotal plantor. Rapportera gärna dina resultat i Artportalen. Observera att exemplar av sen fältgentiana som avbetas i början av juli kan skjuta nya greniga skott – sådana plantor blir därmed inte representativa och bör inte ingå. **SBT**.

TABELL S1 (*Sundberg m.fl. 2024: Upprop! Hjälp oss få koll på fältgentianans varieteter*). Trettiofire lokaler i Uppland på vilka Ebbe Zachrisson m.fl. har räknat antalet ledstycken hos fältgentiana, och som utgör dataunderlag till Figur 1 i uppropet. För 17 av lokalerna finns detaljerade data så att även standardavvikelsen kan beräknas och figurer ritas (se nästa sida). Lokalerna är sorterade i stigande ordning vad gäller antalet ledstycken. Notera att det på floraväktarlokalen C-Öst-0710 Hackbol finns både intermediär och sen variant, och att det vid Roparnäs och Hyttan (fast på olika floraväktarlokalerna) finns både tidig och intermediär variant.

Floraväktar-id	Lokalnamn	Koordinater (RT90)		Variant	Antal ledstycken		Antal plantor
		X	Y		medel	±SD	
AB-Nor-0082	Krongårds	6671520	1659100	Tidig	2,15	-	41
C-Tie-0334	Bondskärets NR 2	6709759	1623685	Tidig	2,28	0,60	177
C-Öst-0692?	Roparnäs 4	6681829	1645387	Tidig	2,50	-	41
C-Tie-0016	Bondskäret, 200 m O om Fällan	6709765	1623600	Tidig	2,90	0,74	10
C-Upp-0778	Grindaräng (2)	6655350	1625033	Tidig	2,92	0,73	59
C-Öst-0704	Bystaden, 500 m VSV om	6691055	1643655	Tidig	2,96	0,20	24
C-Tie-0019	Norrmossen, N om	6716836	1597991	Tidig	3,00	-	25
C-Öst-0335	Hyttan, centrala lokalen	6678775	1645240	Tidig	3,17	-	143
C-Upp-0760	Myra, 1100 m O om Bondängen	6655597	1646890	Tidig	3,30	-	10
C-Öst-0692?	Roparnäs 3	6681829	1645387	Tidig	3,50	-	4
C-Tie-0014	Buckharsfjärden	6717906	1598611	Tidig	3,67	-	30
C-Tie-0342	Anders-Persbottnen	6716155	1593655	Tidig	4,00	-	13
C-Öst-0331	Hyttan, 400 m SSO om	6678775	1645190	Intermediär	4,22	-	23
C-Tie-0018	Nyröjningen, 1 km OSO om Bunken	6718071	1597648	Intermediär	5,03	-	18
C-Öst-0380	Strömtorp, 1 km SV om	6677774	1621104	Intermediär	5,69	0,76	84
C-Öst-0710	Hackbol	6681960	1627396	Intermediär	5,71	0,47	14
C-Öst-0015	Roparnäs 2	6681818	1645395	Intermediär	5,89	-	69
C-Tie-0012	Rossholm, 350 m NO om södra gården	6720807	1614559	Intermediär	6,00	-	38
C-Upp-0097	Grellsbo, sydvästra hagen	6652871	1587711	Intermediär	6,00	0,82	4
C-Upp-0757	Gåvansbol, norra vägavsnittet	6651727	1633434	Sen	6,40	0,55	5
C-Upp-0758	Gåvansbol, södra vägavsnittet	6651401	1633404	Sen	6,77	0,73	13
AB-Sig-0250?	Arlanda	6616588	1619262	Sen	6,85	-	61

(forts. nästa sida)

Floraväktar-id	Lokalnamn	Koordinater (RT90)		Variant	Antal ledstycken		Antal plantor
		X	Y		medel	±SD	
C-Öst-0693	Björnbo, O om	6700139	1626840	Sen	6,98	0,90	47
C-Öst-0709	Annö	6684382	1631465	Sen	7,00	-	12
C-Upp-0666	Källberga 1, 650 m SSV om	6643840	1640534	Sen	7,00	0,93	8
C-Öst-0751	Norrlövsta 3, O om Kulbacken, hästhagen	6670593	1629041	Sen	7,07	1,03	15
C-Öst-0694	Lilla Aspö	1629041	1634138	Sen	7,10	0,74	10
C-Upp-0108	Rörmyran, norra	6659152	1583663	Sen	7,37	0,76	19
C-Öst-0691	Kyrksvedjan	6670084	1646983	Sen	7,50	-	2
C-Öst-0710	Hackbol	6681960	1627396	Sen	7,50	0,52	14
C-Heb-0017	Risänge, 520 m N om Boningshuset	6667028	1579968	Sen	7,55	-	42
C-Öst-0698	Bol, O om byn	6685915	1627259	Sen	7,70	0,78	47
C-Öst-0634	Österby, 1500 m NNO om byn	6674678	1622926	Sen	7,79	0,58	14
Summa							1136

FIGUR S1 (Sundberg m.fl. 2024: Upprop! Hjälp oss få koll på fältgentianans varieteter). Fördelning av antalet ledstycken hos fältgentianaplantor på några av lokalerna i Tabell S1. Vinröd, tidig; grön intermediär; gul, sen variant

